

Jemisi iqu tuwaŋuä äqäkqe

Yätamäkqä kukŋuä hiŋuiqänjä iquvi

Jemisi iqueqä tuwaŋuä täuŋi, iqu Goti Iqueqä qokä-apäkä iqua suqä äŋguä iuŋqä qänaknä iqäpŋqä motquetŋqä, kukŋuä kuapänä ätuätä iuŋqä äqäkqe. Qu näqŋqä äŋguänäŋi ämepu, iqueqä kukŋuiŋqä kŋuä äŋguänä indqämbŋqä iuŋqe, iqu kukŋuä ktqä kuapänäŋi äqäkqe.

Jemisi Iqu kukŋui yänänäqŋqä tiŋä äyä ätkqe. Ämaqä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätäqä iqu, hiŋgänäwa mäpmeqä itä, ämaqä huizi-pqä iquauŋi, suqä äŋguä iwimäkquätŋqeqä. Ii tiŋiŋqä ämotqueqiyä. Iqu quuvqä yänänäqŋqä hiäqiyätŋqä iŋqeqä.

Jemisi iqu, tuwaŋuä tquenqä kukŋuä ätkqenqä

¹ Nyi Jemisi Goti Hanjuwä Iqueqätä neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqätä wäuŋuä-wiyqä iquŋji. Nyi tuwaŋuä tä, he, Israitqä iquauqä awäkiqua 12 iquauta eqiyämangquä iqunesaŋä, ga aŋi, qua neqä du mäpmeqä danä, qua im-imä äpmaäwäŋuwä iquenŋqä äqiyqä. Yää ŋqä-quauä.

Quuvqä heqiyqä duŋqä yamwiqä iqenqä

² ŋqä nyämaqäüä, suqä quvqä haŋä-iqä imäkqä duŋqä yamwiqä iqä huitaŋä-huitaŋä emetqätangutqe, he iŋqe yeeqä dinä ipu pmeŋqe. ³ He näqŋqe, haŋä-iqä hn-jua ätimäutä, hiqä quuvqä heqiyqä duŋqä yamwiqä eyqäqe, haŋä-iqä iŋi qäyä ämepu, yänänäqŋqä tqäutŋqä emäkqi. He iŋqe, yeeqä iqäpŋqe. ⁴ Heqä quuvqä heqiyqä yänänäqŋqä hetŋqä diŋqe, he hea ique-ique haŋä-iqä

qäyä ämepu, yänänäqñqä tqäutpñqe. Inganji he Goti Iqueä suqä äñguänänjä diñqe äwa miqä ipu, hiqä suqä äñguä ikikinyänjä dunä ipñqänä.

⁵ Yänänäqñqä iinjä heqenqe, ämaqä hesanjä hñqu, suqä, kñuä äñguä iwäsäuqänqä äwa iqe, iqu Goti Iquenyqä tääqä ätätä yatñqä vätnqe. Iwä ämaqä, Goti Ique yatñqä vqanguwä iquauñqe, Goti Iqu, äkasuwä mätquä itä, nätmätqä äñguänänjä di, kuapänänjä Vqä-qu eä, Iqu iqueni näqñqä vänä. ⁶ Ga ämaqä Goti Iquenyqä tääqä ätätä yatñqä ävätäqä iqu, “Goti Iqu ändapänqutiyä, ä män-dapqä yänqutiyä?” kñuä mämeqä danä yätñqä. Iqu quuvqä yänänäqñqe, “Goti Iqu dapänqiyä” heqiyätñqe. Ämaqä kñui, “Goti Iqu ändapänqutiyä?” indqänätñqä iqu, yuñui eqä-huänjä näñi-täqi äqiyäuaquvämäuqä-pañiqä. ⁷⁻⁸ Ämaqä iinjä iqu, kñuä hñquaqu-tänjä-qu eä, suqä itqä iunä miqä-qu, “Naqä Iquesanji, nätmätqä hmbu mamqänä” kñuä di miqä yänä.

Nätmatqä maeqä iquä, nätmätqä kuapänänjä-tänjä iquätänqe

⁹ Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqiyqä, nätmätqä maeqä iqu, Goti Iqueä hñuä iqinjä, yoqä naqä-tänjä-qu etanji, yeeqä itä, ‘äñguiqä’ tätñqe. ¹⁰ Mä ämaqä nätmätqä kuapänänjä-tänjä-qu eä, yoqä naqä quñqä-qu, iqueä yoqä iinjä mändi päwiqanganji, iqu iññqe yeeqänä yätñqe. Tiinjä äyuwä. Ämaqä mbqä yquayä kuapä-tänjä iqu, qätaqä hutqä äteyqiyätñqä-pa, aanqänqä hiänä. ¹¹ Mäptqä haqä yändi äpeyätä, tnänänänjä tquanganji, qätaqä hutqe yäuä ätäpäsenä. Ga hutqä qeqätqe, ändasnänä. Asä iinjä, ämaqä nätmätqä kuapänänjä-tänjä di, quwqä nätmätqä kuapänänjä iu wäuruä yqänä itqätanñpi, qätaqä hutqä i ändasnänqä-pa, i dasmbnä.

Goti Iqu, suqä quvqä imäkkä duŋqe, yamwiqä mäneyqä danä yänä

¹² Ämaqä, suqä quvqä imäkkä duŋqä yamwiqä iqä iutaŋä haŋä-iqä ämetä, yänänäqŋqä ätqäduŋqä iqu, äŋguänänä äpme. Yamwiqä iqä wimeqanŋqä du, iqu ämäwqätäuqä duŋqe, iqueqä kima, Goti Iqu iqueni, häŋä hea ique-ique pmeqä vqänŋisaŋqe, iqu äŋguä äpme. Ämaqä Goti Iquenyqä kiŋä äwinyätŋqä iquauŋi, Goti Iqu quwqä kima, niqauqä häŋä hea ique-ique pmeqä-täŋi äteŋqä ii, vqänŋqe. ¹³ Hŋqu suqä quvqä imäkätŋqä yamwiqä iqä äwimeqe, ga iqu, “Goti Iqu nyi suqä quvqä imäkmqänŋqä yamwiqä änyiyqiyä-qe,” matqä danä iquätŋqe. Suqä quvqä iqu, Goti Ique yamwiqä mävwqä danä yänä. Ga Iqu, ämaqä hŋqu suqä quvqä imäkätŋqänä yamwiqä mävwqä danä iquänä. ¹⁴ Neqä suqä quvqä imäkkä duŋqä neŋqä iqu, ne quanŋä ämäneqäpima, suqä quvqä imäkatuŋquä yamwiqä neyquänä. ¹⁵ Suqä quvqä imäkkänŋqä äneŋqä iqu, ii apäkä äwqä eŋqä-pa eä, ga suqä quvqä änyuequänä. Iwä suqä quvqä iqu, naqä yäüä eätä, äpäkoŋqe änyuequänä.

¹⁶ Iyää ŋqä nyämaqä nyi kiŋä änyinätrŋqäüä, he kukŋui, “Goti Iqu yamwiqä änyiyqiyä” tqä iqu, iqu quanŋä etätä, waqiyä etma uwqä duŋqe, mäwimasiyqä iqäpnä. ¹⁷ Nätmatqä äŋguänänä qanyinä ämetuŋqe, ii Goti, tä we qäukuä haqä yätu äunätŋqä iquau imäkkä Iquesa pätkä-tanŋiyi. Ktqä tä we-huŋqä inŋisaŋi, naqätä, wänqätä, äyä mäüänä. Mä Goti Iqu iŋä ma, Iqu hea ique-ique suqä naqä-hŋqunänji. ¹⁸ Äwiŋqä Iqueqä dutaŋi, Iqu neŋi, Iqueqä kukŋuä naqä-qakuänänä itänä änanyquäqe, iwä nätmatqä eeqänänä duŋi, ne ganä änaunyätä, ne Ique-qänänä eŋu.

Goti Iqueä kukŋui qätä äwiyäpu, qänaknä iqenqä

19-20 Ɔqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätƆqäüä, nätmätqä äti tänqe, näqqä änguänänjä hipƆqe. Ämaqeuä äwqä tnäñi, Goti Iqueä suqä änguä jänänänji, maeqä äyä etanƆi, he maqänänji qätä wiyqä duƆqä ipu, ga kukƆuä tqä duƆqe, maqänä mävuqä danä ipu, äkasuwä maqänä matqä danä iqäƆqe. ²¹ Iinjä eänqä-qae, suqä kiyä mätmätä, suqä quvqä huizitä, huätä ätnämäupu, hiqä-hiuä mänä äkittqiyenäpu, kukƆuä Goti Iqu hiqä qeqä-quuvqä yäpä imä vowä ikeqe, metƆqe. KukƆuä iqu, he häñi, qäqu emäkäqumu-atquänä.

²² KukƆuä ii ämequwä iunji, qänaknä miqä, qätenä äwiyquenä equwi, hiyaqä Ɔñui qui imäknäpu, näñä-täqinjä hiqä-hiuä äwätqänä. KukƆuiunji, qätä äwiyäpu, qänaknä iqä-quenä hipƆqe. ²³⁻²⁴ Goti Iqueä kukƆuä duƆi, qätenä äwiyätä, iunji qänaknä miqä iqä iqu, ii ämaqä hiñuä yäqqä du hiñuä iqänätƆqä-pa iiyi. Iwä iqu hiñuä iqänğa äwäqe, iqueqä himä-mañi iinjä äyitanä iqänäqe, maqänä hui äwinyätƆqä-panjä iinjä. ²⁵ Mä ämaqä, Goti Iqueqä kukƆuä-sue hiñuä yasämä äqunätä, naqä-qakuänänjä du qänaknä iqä iqu, iinjä ma. Goti Iqueqä kukƆuä-suqä iqu, ikikinyänjä eä, suqä quvqä iquesa inequtäwatquänä. Inji ämaqä iinjä hui mimäquä danä, a yänänäqqä äqätä, qänaknä itƆqä iquenji, Goti Iqu, ämaqä iqueqä wäunji, änguä imäkquänä. ²⁶ Ämaqä hƆqu, “Nyi Goti Iqueä äwiñqä du qänaknä iqunjqä” Ɔñuä äme, iqu iqueqä mañi änguä mämiñqä iinjä, iqueä-kiuä quanğa ätnätä, Goti Iqueä äwiñqä du qänaknä itƆqe, ii hiñgi itqäüä. ²⁷ Goti neqä Apiqueä hiñuä iqinjä, Iqueä äwiñqä dunä qänaknä jänänänjä iqe, ii tiinjä. Apäkä qokä äpäkoñqä, ymeqä känäqä-känuñua äpäkoñqä äp-meñuwi, quñqä Ɔñuä ämetanä, hanjä-iqä metqätanƆuwä iunji, yätamakqä vquatunƆe. Itanğa huizi, suqä quvqä qua täutanjä iqu ne kiyä inatmäkqänƆe, Goti Iqueä hiñuä

iqiñi kiyä mätqä tqäuñqce, neqä qarñä uwqe, äñguänänjä miñguatunqceqä.

2

Ämaqä huiñi himäqi ämipu, huizi duñi tuwä ämäupu, miqä iqeñqä

¹ ñqä nyämaqäüä, he neqä Jisasi Kraisi, yoqä naqä-tänjä Iquenyqä quuvqä eqiyänjuwi, he ämaqä huiñi äñguä ämipu, huizi duñi tuwä mäwiyqä pambu. ² Ämaqä qäkämä äñguänänjä imäknä, añguä hipae hiñqä hñqu, heyaqä añä aquväñqceu hemeqañga, ga ämaqä nätmätqä maeqä, qäkämä äqäyäpkñqä imäkñqä hñqu, iqu-pqe heyaqä añä aquväñqceu inä hemenä. Ga iñgañi he äänä ipñqce? ³ Iwä iñi, he ämaqä qäkämä äñguä imäkñqä iqueni, äñguä itquepu, “Yquvañä äñguä täu pmayä” tupñqäta? Itañga ämaqä nätmätqä maeqä iqueni, “Nänqäqä pämä ätqäüqäti, pämä tqävä. Ä nyaqä yukä yäpä täqi quamä äpmeqäti, quamä pmayä” tupñqäta? ⁴ He suqä iñä itqäpi, ii he hiqä kñuä iuta, hiqä-hiuä iwäsäupu, suqä asä iquenyä mitquatñqä itqänjä. He, ämaqä iwäsäuqä-qu eä, ämaqä duñi, iqueqä kñuä indqänqä quvqä duta iwäsäutñqä-pañuenji.

⁵ ñqä nyämaqä nyi kiñä änyinätñqäüä, qätä nyipu. Ämaqä qua täuñi nätmätqä maeqä eäñuwä ii, Goti Iqu qu ae quuvqä heqiyqä naqänänjä-tänjä eäpu, äñguä pmeqänqä ätekqe. Ämaqä, Iquenyqä kiñä äwinyätñqä iquauñqce, “Qu nyaqä miqä iu pmeqänqceqä” äteñqce, ämaqä qua täu nätmätqä maeqä eäñuwä ii-pqe “Inä pmeqänqceqä” ätekqe. ⁶ Iqu iquau qäyä ätekqänqä, he qunji womba ipñqä itquetqänjä. Kñuä mapu! Heñi ekittqiyäpu, hañä-iqä etapäpu, kukñuä metpñqä duñqce, tqukua ämeqepäma äwätqänjä? Suqä iñi, ämaqä mbqä yquayä-tänjä iqua, qäqua etquetqänjuwi. ⁷ Goti Iqu heñi, Kraisi Iqueqä

yoqä ängüänänji enyuätqä-qe, ga yoqä iunqe, kukñuä quvqä ätäpu, quñi tçukua imäkätqänjuwi? Ii ämaqä mbqä yquayä-tänjä iqua, qäquayi.

⁸ Neqä Ämineyqä Iqueä kukñuä-suqä naqä hñquenyqe, bukiunji tuwanuä tii ätätä äqäkqe. “*Tqä-täunqä äkinyätñqä-pa, ämaqä huizi dunqä-pqe inä kinguätñqeqä.*”^{*} He kukñuä-suqä iqueni, aanjä naqä-qakuänänjä itqäpi, he jänänänjä dunä itqänjä. ⁹ Iinjä qäyä etanji, he ämaqä huiunji, ängüä ämipu, huiziunji, tuwä mäuqä eänjuwi, he suqä quvqä imäkqä. Iwä kukñuä-suqä iqu, “He suqä qui imäkqä-quentjã” ätätä ämetquenä. ¹⁰ Ii tiinjä etanji. Ämaqä hñqu kukñuä-suqä eeqänänjä dunji qänaknä itä, hñquenä ävausqe, iqu ämaqä kukñuä-suqä eeqänänjä iunji, ävausqä enqä-panjä iquvi. ¹¹ Goti Iqu tii ätkqe. “*Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanjä mikiqä ipñqeqä.*”[†] Itanğa iqu tiinjä-pqä inä ätkqe. “*Ämaqä pizqä mapäsqä pambiyä.*”[‡] Iwä ämaqä hñqu, apäkä huisä, huiwä yanjä mikiqä itqä-qe, iqu ämaqä pizqä äpäsqe, iqu ämaqä kukñuä-suqä eeqänänjä iunji, ävausqä-quvi. Ii enqä-panji, he ämaqä huiunji, ängüä ämipu, huiziunji, tuwä ämäuqä eänjuwi, he kukñuä-suqä ävausqä-quentji.

¹² Goti Iqu kukñuä-suqä, ne suqä quvqä iquesa inequtäwatqä ditäni, neqä suqe iwäsäuniqe. Inji he kukñuä ätäpiyä iu, wäunjuä ipiyä iu, nätmätqä äkiäkitanä imäkpnqe, he kukñuä-suqä iinjä iuqä yäpä iqä pmetanguwinqä kñuä yasämä indqängpnqe. ¹³ Ii tiinjä itanjiyi. Ämaqä hñqu, hñquenyqä qeqä matmäkqä imitätqe, Goti Iqu iwäsäutäqängani, Iqu ämaqä iquenyqe, qeqä matmäkqä yäniqe. Mä ämaqä, huizi dunqä qeqä ätmäkmitätqä iqu, iwäsäuqängani, iqu ämäwqätäuniqe.

^{*} 2:8 Hiqäva-imäkqä 19:18   [†] 2:11 Ängumä Itmakqä 20:14   [‡] 2:11 Ängumä Itmakqä 20:13

Quuvqä heqiyqä duŋqä wäunüä mimäqä danä iqäqe, quuvqä heqiyqä ii pizqe

¹⁴ Ŋqä nyämaqäüä, ämaqä hŋqu, “Nyi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänänä” ätätä, iqu suqä qäyunä miqä itŋqe, iqueqä Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqe, qäyuta? Quuvqä heqiyqä iinjä iqueni, aŋgumä hänjä iqumuatäniqäta? ¹⁵⁻¹⁶ Tasi-gua, nanyi-napqa hui qäkämä aarqä eä, ymisarjä dänqä itqätanguti, ga hesarjä hŋqu kukjuinä, “Goti Iqu äŋguä ikimäqanguti, si äwqä-qeiqä injä äpmanä, dnjä emäknnä, ymisarjä dänqä miqä pmetätŋqä änyingiyä” ätuätqä-qe, nätmätqä äwa itangqenqe, mäwqä iqäqe, iinjä qäyuta? Oeyä. ¹⁷ Quuvqä heqiyqä-pqe, iinjä. Quuvqä heqiyqä duŋqä wäunüä mimäqä danä iqäqe, quuvqä heqiyqä ii pizqe.

¹⁸ Itanga ämaqä hŋqu, tii tuänqiyä. “Ämaqä hui quuvqä eqiyäpiyitani, hänjä pmapŋqe. Hui suqä äŋguä du imäkäpiyitani, hänjä pmapŋqe.” Iqueni, nyi kima tii tumä. “Si, suqä äŋguä du mimäqkuki enqe, si quuvqä eqiyätqäninqe, nyi näqŋqe äänä hemqe? Mä quuvqä heqiyqä nyaqe, suqä äŋguä iqu qäsä enqe, ii ämäkätquenqiyä.” ¹⁹ Si quuvqe tii äyä eqiyätqänä. “Goti Kiqä-kiuänänjä Iquvqä.” Ii äŋguä etangqä-qe, dnjä quvqä iqua-pqe, quuvqä asä ii eqiyäpiyä-qe, iqua zä kiinjä ipu, yäunüä-yäunüä itqänä. ²⁰ Ämaqä hŋqu quuvqä eqiyätä, wäunüä mimäqä etangutqe, iqueqä quuvqenä heqiyqä iqu häukui maeqe. Ämaqä mnauä guä maeqä iquki, kukjuä iqueqä qakuinjä näqŋqä hisŋqä kiŋgangutqe, qätä wi. ²¹ Aingarji, neqä awiqu Aprähämä[§] iqu, Goti Iquenyqä hiqäva imäkätŋqe, iqueqä ymeqä Aisakä iqueni, hiqäva-imäqä ttawä haqeqi äwäteqangqenqä, Goti Iqu iqueni, “Ämaqä jänänänjukuiyqä” ätukqe. ²² Iunji hiŋuä äqunänjä? Iqueqä quuvqä heqiyqä dutä, ga

§ 2:21 Ipäqäqä 22:1-10

iqueqä wäuruä iqä ditäñi, qäquaqu naqä-huinyä äwiqetanji, iqueqä quuvqä heqiyqe, naqä yäüä ekqe. ²³ Goti Iqueä bukä iuñi, “Aprähamä iqu Goti Iquenyqä quuvqä heqiyätqätangi, Goti Iqu iquenyqe, ‘jänänäjueqä’ ätkqeqä” ätä äqänäjqe,* Aprähamä iqu Aisakä iqueni i imäkqanğa, häukui äqäkqe. Ga “Aprähamä iqu Goti Iqueqä käyämaqä-qeqä” ätnä.

²⁴ He qätä ae äyä äwiyqä. Quuvqä heqiyqä iinäjqe, Goti Iqu ämaqä hñquenyqe, “Iqu ämaqä jänänäjueqä” matqä danä yänä. Iqu suqä äñguä itqätanguti, ga Goti Iqu iquenyqe, “Ämaqä jänänäjäqueqe,” qakuä iuta tänä. ²⁵ Ga apäkä Leopä, mbqä metñqä huiwä yanğä vqä ii, ikqä-parğä iinji. Ämaqä Josua iqu hiñuä tämaqä iynğä ändowatkqä iquaqiñi, ii yeeqä ävätmetä, hänaqä huiu-mända ändowatätä ikqerñqe, Goti Iqu apäkä iinyqe, “Jänänäjyqä” ätkqe. ²⁶ Huiwiqu quuvqä maeqe, ii pizqä ae eä. Ii eñqä-pa, ämaqä hñqu, suqä äñgui mimäkkä, quuvqä dinä eqiyätñqe, iqueqä quuvqä heqiyqe, ii pizqe.

3

Suqä waqiyä miqä danä, tewi äñguänäjä miñqerñqä

¹ ñqä nyämaqäüä, Goti Iqu suqä du iwäsäutqänğanji, näññqä-vqä iquneni, iqu hänjä-hänjä mämäneyqä yäniqe. Ga hesanji kuapänäjä hñquenä, “Nyi näññqä-vqänğä emqänä” kñuä mämeqä pambu. ² Hea kuapänäjänğanji, ämaqä eeqänäjune qämä-qämä itanä, nätmatqä kuapänäjänğä waqiyä, suqä quvqä du äqutäumautunqe. Mä ämaqä hñqu iinji miqä, iqueqä tewi äñguänäjä äminyätñqä iqu, iqu iqueqä yukä-hipa-pqe äñguä iinğä eä, ikikinyänğä-queyi. ³ Tewi, tiinğä eñqä-payi. Hosi, qu qanji ne änenyätangqä du upñqerñqe, quvaqä marğä

* 2:23 İpäqäkqä 15:6

duñi ainqä wänqä hmbu äyä äktävetunq̄e. Quvaqä mañä duñi ne ämitaqä dutañi, hosi naqä-queñi inñi-inñiq̄ä mäwqatatuñquänä. ⁴ Yimba-pqenq̄ä kñuä mapu. Naqänänjä eä, yuñuä naqänänjä iqu miqanñi äwätñq̄ä-qe, inñi-inñiq̄ä mäwqatq̄ä ipu, aanjä quvqä wänqänänjäpiyi. Iwä yimba miqä iqu, inñi wätñqä wiñganñi, nätmatqä wänqä ipinñi inñi ämaiñq̄e, ga inñi wänä. ⁵ Ga tewä iipqä, asä iinñi. Huiwitarñä nätmatqä wänqänänjäpu eäqä-qe, ipu hñgisa itä, kiqä yoqe haqä yätu ämaenätqä. Tä tmñä wänqänänjä hmbisanñi, qoä-qamqä* naqänänjä huii tä ämänyätä, nätmatqä eeqänänñi tä nätnqä diñqe, kñuä mapu. ⁶ Ga tewä ipu, tä piyi. Ipu neyaqä yukä-hipa iutanñä hmbu eäqä-qe, suqä quvqä huitañä-huitañä imäkätä, huiwä duñi, eeqänänjä quvqä kiyä imätmäkätä, ga quuvqä häñä-pmeqä iunñi, tä enqä-pa evätäutqäüä. Tä ii, kiqä penqä iqueqä tä mäeusqä sqä dutañä te. ⁷ Ämaqe, qu hiveqä-yaqueqä, yññä-tänjä, qämakä, huänğä-hämapäkä, guäkiqä imäkquwi, qu qänaknä ipnä. ⁸ Mä tewi guäkiqä imäkqä-pqe, aanqe. Tewä ipu, kukñuä quvqä duñqe a makiqätñqä danä yänä. Nätmatqä quvqä, ämaqä pizqä imäkqä di manğüä ämnä. ⁹ Tewä asitänñi, neqä Goti Apä Ämäneyqä Iquenyqä 'änğuiqä' ätätanä, ga anğumä tewä asitänñi, ämaqä Goti Iqu Iqueqä-kiuä enqä-pañä imäkkqä duñqe, kukñuä qui imäkqä ätätunq̄e. ¹⁰ Tewä asä iquesanñi, änğuiñqätä, qui imäkqenqätä, qäquaqu ätimäutqä. ñqä nyämaqäüä, iinñi quvqeqä. ¹¹ Eqä esquä asiquesanñi, eqä änğuitä, zä iqetä qäquaqu mapqä yänä. ¹² ñqä nyämaqäüä, zä-eaqi, zä-olipqä häukui qiyäniqi? Itanğa guäwainqä-pqe zä-eaqä häukuä qiyäniqi? Itanğa eqä esquä, zä iqä äpätnqä di, anğumä eqä änğui mapqä yänä.

Suqä, kñuä änğüä iwäsäuqänqe, haqä yätuta mapiyä

* 3:5 Jemisi iqu 'qoä-qamqä' maqiyqä ikqe. Iqu 'qäuqä' äqäkqe.

¹³ Ämaqä hesanjä hrjqu, suqä, kjuä änguä iwäsäuqetä, näqñqä änguänänjitä ämeqä-qu sätäti, ga iinjä iqu, iu qänaknä itä, iqueqä yoqe haqä mämaenqä danä, iqueqä qani änguänä ikiquätñqe. Iwä ämaqä-pqe, ique äqumbiyi, iqu iinjäqu äyä etanğuti qumbñqenqä. ¹⁴ Mä he ämaqä duñqä äwqä quvqä enyätä, himä quvqä imäkäpu, yoqä naqä haqä yätuñi hiqä dinä witñqä itqäñuwä iquenä, hiqä näqñqenqä naqä-naqä ipu, naqä-qakuä duñi makit-tqiyeqä iqäpñqe. ¹⁵ Näqñqä iinjä ii, qäukuä yätutanä maetqe, kiqä qua täutanä eä, ga Goti Iqueqä Dñä Iqu mäwqä danä, ämaqeuaqä yäpä imda, dñä quvqä iquauqä näqñqä enqä-panä eä. ¹⁶ Ämaqä, ämaqeunqä äwqä quvqä äwinyätä, yoqä naqä haqä yätuñi quwqä di, maembñqä ipiyä-tänä ii, quamä yasämä mäpmeqä danä, suqä quvqä äki-äkitañi, imäqäpnä. ¹⁷ Mä ämaqä, suqä, kjuä änguä iwäsäuqäñqe, haqä yätuta ämepiyä-täñi, kiyä mätaqä hn-jua mamäqä eä. Iwä ämaqä huizi ditä äwqä naqä-hñqunä iñqäñqä imäkäpu, qeiqi itquepu, qätä ipu, ämaqä duñqä qeqä tquanguti änguä du iwimäkäpu, ämaqä ee-qänänä duñi suqä asä inä itquepu, suqä änguä duñqä mañinä matqä ipu, iqäpnä. ¹⁸ Äwqä naqä-hñqunä iñqäñqä imäkätqäñuwä ii, äwqä naqä-hñqunä imbu, suqä änguä jänänänñi quuvqä tämñi imäqäpnä. Ymisanjä häukuä änguä äqäyqä enqä-pa, änguänänä dinä mitimäunä.

4

Qua täuñiunqä näueqä mimäqä, Goti Iqueä yäpä imä pmeqenqä

¹ Heyaqä awä iqinji, kukjuä näñi-täqi ätäpu, äkasuwä mäkä äunätqäñuwä, qakui squäpisa timäutqäüä? Suqä iinjä henqä di, heyaqä äwqä imñi, mäkä qiyänganguwä iuta, maeqä inä? ² He hnjuanqä kiinjä enyätanğqä-qe, mämeqä danä itqäñuwä. Iwä iinjä, pizqä päsqä duñqänä

ipu, kukɲuä nãŋi-tãqi ätäpu, äkasuwä makä äunätqãjuwi. Nätmaqä he enyätangqä isua, mämeqä danä ipu aanqä eãjuwi, he Goti Iquenj yatɲqä mäwqä itqãjuwiutayi. ³ He yatɲqä vqanguwãŋgaŋi, mämeqä danä itqãjuwi, kɲui qäyasäqi ämapiyãŋga vqanguwä dutayi. Kɲui, äwqä yeeqä inqä hiqä iunqänä hiyätangj iyi. ⁴ Apäkä qokiquau äväma ikitqãjuwä-pa, he Goti Iquenj ii itquetqãŋä! He änyä maqɲqäta? Qeqä etqe, nätmatqä qua täunɲqä etqäqe, ii Goti Iquenyqä äwqä wiunqä-tãŋi. Iwä ämaqä hɲqu näueqä qua täunɲunqä imäkqe, ii iqu Goti Iquenyqä äwqä wiunqä tãŋä-qu imäkɲgi. ⁵ Goti Iqueä bukä iunji, kukɲuä tii ätnä. “Goti Iqu quuvqe neyaqä yãpä tãmä äpmuateãŋqä duŋi, hiŋgi ikiqãŋqä mäwqatãmäuqä, ne Iqueqänä hiatunqä kiinjä äwinyä.” He iinqe, hiŋgi ätnänä kɲuä eyä? ⁶ I iãqäqe, Goti Iqu qeqä imãŋqeuta, hiŋgi nätapqä di, aanã naqänãŋi. Iwä Goti Iqueä bukä iunji, kukɲui tii äyã ätnä.

“Goti Iqu, ämaqä yoqä naqä maenganguwä duŋqe miqä itä, mä ämaqä yoqä naqä mämaenqä iqanguwä iunji, Iqu iquauŋqe, qeqä imãŋqeuta hiŋgi vänä.”*

⁷ Iinɲqe he Goti Iquenyqä ipu, Iqueuä yãpä iqi iqãɲqe. Setänä iquenyqe yãŋänãqɲqä tqãɲqe. Iwä iqu iqi mik-iqä, zã wänä. ⁸ He Goti Iquenyqä qãqiqi pɲɲqe. Ga Iqu henyqä qãqiqi pãtɲqänä. Kɲuä hɲquaqu-hɲquaqu ämapu, suqä quvqä iqä iquenä, hiqä hipainji, asɲä huätä äqiyãmäupu, hiqä qeqä-quuvqä imɲi, ikikinyãŋä imäkmbu. ⁹ Hiqä suqä quvqenqä änä maemãŋqä iqäqe, huäqä-hunqä ipu, ka ipu, kɲuä qãɲqe. Tä säwqä itqãjuwä ii, huätä ätnãmäupu, ka ipu, kɲuä qãɲqe. Yeeqänä itqãjuwä ii, huätä ätnãmäupu, äsmaŋquenä pmetɲqe. ¹⁰ Goti Hanjuwä Iqueuä hiŋuä iqinji, yãŋi-yãŋi miqä-quenä, hanuä pmetɲqe. He ii iquwi, Goti Iqu he

* 4:6 Quamä-pmeqä 3:34

yäñi-yäñinyä ipñqä emäkänä.

Hesañä hñquauñqe, kukñuä quvqä hui matqä iqäpñqe

¹¹ ñqä nyämaqäüä, hesañä hñquauñqe, kukñuä quvqä matqä iqäpñqe. Ämaqä, hesä quuvqä anä eqiyätñqä hñquenyqä kukñuä quvqä ätätä iqueñi iwäsäuqe, ii iqu tii iqi. Iqu Goti Iqueqä kukñuä-suqenqä kukñuä quvqä ätätä, ga kukñuä-suqä iqueñi iwäsäuqi. Iinjä iqe, iqu kukñuä-suqä iqueüä yäpä iqi mäpmeqä, ique iwäsäuqä äpme. ¹² Kukñuä-suqä-pqä imäkätä, eätä, iwäsäuqä-pqe, Kiqä Hñqunäyi. Goti ämaqä duñi, häñä iqumuatqä-qu, ä qui imäqä-qu, Qäquvi. Iinjä enqe, ga ämaqä huizi duñqä kukñuä ätätnä iwäsäuqe, tqukiyi?

Hiqä yoqe haqä ämaenguwi, ii aañä suqä quvqe

¹³ “Tängañä-qe, awingañä-qe, aña-himqä naqänänjä hñquenyqä äwätmä, quväukuä äpmamä wäuñuä itmä, mbqä kuapänänjä-tänjä himqänä” ätäqtäñjuwä iquenä, täñgani nyi qätä nyipu. ¹⁴ Inji, he hiqä awinga pmeqä duñqe, änyä maqñqä enä. Hiqä quuvqä häñä-pmeqä ipu, qaquvqä ziñuitä äwitä, maqänä hma eqä-pa iinjä. ¹⁵ He tiinjä tññqe. “Naqä Iqu äwinyätangutqe, ne häñä yqänä äpmenä, nätmätqä ne kñuä ämenquä ii, imäqäwqä-quneyqä” tññqe. ¹⁶ Mä he, “Ne nätmätqä naqä ii imäkangunä” ätäpu, hiqä yoqe haqä ämaenätqäñjuwi. Suqä hñgisa iinjä iqe, ii aañä quvqe. ¹⁷ Iinjñqe, ämaqä hñqu äñguä imäqä duñqe, näqñqä yasämä eäqä-qe, iqu ii miqä iqäqe, Goti Iqueä täññngisani, ämaqä iqu, suqä quvqä-täñue.

5

Ämaqä nätmätqä aañä kuapä-tänjä iqua, hanjä-iqä naqänänjä mapñqäüä

¹ Ämaqä nätmätqä aañä kuapä-tänjä iquenä, täñgani qätä nyipu. Suqä hanjä-iqä naqänänjä hemetñqä iqäqe,

kɲuä zä-zääqä ivqänäpu qäyqäpɲqe. ² Heyaqä nätmatqä kuapänäni ae pizqä itä, kukuiɲuä iqäqe. Heyaqä mɲä guäqä qäkämä änguänäni, imätanüä ae äqukqe. ³ Heyaqä golqä-sua, silpa-sua, ikukua iwiqe. Iwä ikukua iwiqä di, ii heyaqä suqä quvqe ätnänäqi ämaetä, ga heyaqä huiwä iquenji, tä enqä-pa henäniqe. Yquayä pɲqä kuapänäni, hea yäpaki ae qäqi hetqätanğa ämäqumu-atätqänä. ⁴ Hiɲuä qumbu. Ämaqä heyaqä wäunüä du ymisaɲä emiyätqänuwä iuqä mbqe, qäyunä mimäkqä iquwä mbqä iqu, Goti Iqu kima etquetɲqä tääqä ätätqäuä. Ga wäunüä heyqä iquauä zä-zääqä tqe, Naqä Yänänäɲqä Eeqänänjä-tänjä Iqueuä qätä huä duɲi, ae äpaquvqe. ⁵ He hea ique-ique qua täunji, nätmatqä kuapä-tänjä eäpu, yeeqänä iqämanätqänä. Ymisaɲä änäpu, käta nänyuämäütqätanğuwänğa, hea he pizqä emäkqä iqu, ae qeyi. ⁶ He ämaqä suqä quvqä miqä, jänänänjä iqä duɲi, kukɲuä ämitäpu, pizqä äqäyäpäsäpu itqänuwä-qe, qu henyqe hoptäwä miqä itqänuwi.

He hanjä-iqä ämepiyä-qe, qundqändqä miqä pmeɲqe

⁷ ɲqä nyämaqäuä, he hanjä-iqä qäyä ämepiyä-qe, Naqä Iqu äpqänğanqä qundqändqä miqä hiɲuä äqumbu pmeɲqe. He näqɲqä äyuä. Ämaqä wäunüä-tänjä iqu, ymisaɲä naqä yäuä äunyɲqä hiɲuä äqunä äpmeqänğanji, “Piyä qiyänqutiyä, äänä yänqutiyä” tä, qundqändqä miqä, iqu qeiqi hiɲuätänä äqunä pmetänä. ⁸ Iwä Naqä Iqueqä äpätnqe, ae äpätä qäqi äwiqäqe, he-pqe hanjä-iqä qäyä ämepiyä-qe, pemä ipu, qundqändqä miqä, hiɲuä äqumbu pmeɲqe.

⁹ ɲqä nyämaqäuä, hesanjä hɲquauɲqe tuwänği kukɲuä matuwänqä pambu. Kukɲuä ämetätä iwäsäuqänqä-tänjä Iqu, ae qäqi näwi imäknä ätqäuä! ¹⁰ ɲqä nyämaqäuä, ämaqä, kukɲuä awä-tqä hiɲuiqändqä iqua, imiɲuwiɲqä

kɲuä mapu. Qu Goti Iqueuä yoqenqä awä ätpiyän-gani, hanjä-iqä quvqä ämepiyä-qe, qu qundqändqä miqä imiɲuwi. He qu imiɲuwä iu äqunäpu, ii iqäpɲqe.

¹¹ Hiɲuä qumbu. “Qu suqä hanjä-iqä iinji qäyä ämepu, yänänäqɲqä ätqäüwa äwätqänjuwi, qu äɲguänä pmeqä-quayqä” äyä ätätuɲque. He Jopä iqu hanjä-iqä ämetäqä-qe, yänänäqɲqä ätqäüwa wätqätanɲi, hituɲuändqänji Naqä Iqu nätmätqä äɲguä äwikqenqe, näqɲqä äyä enjä. Naqä Iqu nenyqä huäqä äwunätä, qeqä äwimänätqäü.

¹² ɲqä nyämaqäü, kukɲuä, huiziu ämäwqätäunqä iqu, he tii miqä ipɲqe. He “Nyi naqä-qakuä äktqänä” ätäpiyän-gani, he hɲqueä yoqenqä matqä iqäpɲqe. Qäukuä ique-qänqä, qua iqueqänqä, ä hɲjua-hɲjuanqä matqä iqäpɲqe. Naqä Iqu kukɲuä ämetätä mewäsäuqänqe, he “ɲɲqä” ätquwi, “ɲɲqä” dunä tqäpɲqe, ä “Oeyqä” ätquwi, “Oeyqä” dunä tqäpɲqe.

Ämaqä jänänänjä iuä tääqä tqä di, aanjä yänänäqɲqä eä

¹³ Hesani tqu-tqu hanjä-iqä ämetɲqä sätäti, iqu Goti Iquenyqä tääqä tätɲqe. Hesani tqu-tqu aquvänä itä äpmetäti, iqu Goti Iquenyqä apqä ätätä, Iqueuä yoqe haqä mamäquätɲqe. ¹⁴ Hesani tqu-tqu täɲjä-yaqä-tänjä äpmetäti, iqu quuvqä heqiyqeu miqä iquauɲi, tääqä tuä-tumetɲqe. Iwä qu iqueni, olipqä eqä aowi äwiquatäpu, Goti Iqu äɲguä iwimäkätɲqä tääqä tɲqe. ¹⁵ Qu yatɲqe, iquenyqä naqä-qakuä quuvqä eqäpu iquwi, Naqä Iqu iqueni äɲguä iwimäkätä ävauqumuätänä. Ga iqu suqä quvqä imäkmitätqe etanɲgutqe, Naqä Iqu iqueqä suqä quvqä iinji, huätä ämuämäutä, äwqä hanjuä inyänä. ¹⁶ Iinjä enqä-qae, suqä quvqä diɲqe, “Nyi iinjä itɲqeqä” awä ätnäpu, Goti Iqu äɲguä emäkätɲqä diɲqe, he Iquenyqä tääqä tqäpɲqe. Ämaqä jänänänjä iquauä tääqä tqä di, hanjuä maetqe, aanjä yänänäqɲqä eä, wäuɲuä itä häukuä qäyänä. ¹⁷ Laisa iqu ne enqä-pa iinjäqu eäqä-qe, qua iunji

piyi maqiyqä yätŋqe, iqu tääqe enyqä itä, matqä iänŋqe. Ga piyä maqiyqe, quväukui 3, qarui 6 äpäwänŋqe. ¹⁸ Ga iqu angumä tääqä tqanŋi, qäukuä iqu piyä mequatawatqanŋi, qua iuŋi ymisaŋä ekqe.

¹⁹⁻²⁰ ŋqä nyämaqäüä, hesaŋä hŋqu, naqä-qakuänänŋä duŋi, qäyunä mäpmetanŋi, ga hŋqu iquenŋi, angumä naqä-qakuinŋä ätuma äpqäqe, ii iqu suqä anŋuanänŋä iqi. Kukŋuä tquenyqe, kŋuä anŋuanä eyä. Ämaqä hŋqu, suqä quvqä imäkqä hŋquenyqä äwätä, iqueqä suqä di ävquatämäutŋqä yätamakqä ävqäqe, ga suqä quvqä imäkqä iqueqä quuvqä ipu, äpäkonŋqä dutaŋi häŋä iqumu-atquänä. Iwä suqä iinŋä dutaŋi, iqu suqä quvqä kuapänänŋi, Goti Iqueuä hiŋuä iqi mäwiqä yätŋqä imäkquänä.

Goti Hanjuwä Iqueqä Kuknui
The New Testament in the Menya language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Menya long Niugini

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Menya

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-07-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Oct 2021 from source files dated 18 Aug 2021

b1d968ea-da2d-5306-b214-e238bbf38aac